PIPOL 13: ALLES ZEGGEN?

Europese Congres voor Psychoanalyse

EuroFederatie voor Psychoanalyse

Yves Vanderveken[1]

Alles zeggen? Zo luidt de vraag in de titel van het volgende congres van de EuroFederatie voor Psychoanalyse, PIPOL 13.

Het congres wil onderzoeken en interpreteren wat zich laat distilleren uit het ideaal van *transparantie*, dat onze tijd bepaalt en zelfs een ware imperatief is geworden: *alles zeggen*. Het komt erop aan dit zowel in de kliniek als in de verschillende discours ter discussie te stellen, in het licht van de psychoanalytische ervaring.

Transparantie/toezicht

Is transparantie een nieuwe illusie? Haar effecten zijn in elk geval zeer reëel. Op tal van domeinen staat alles in het teken van de ontsluiering: van de jacht op het verborgene, het ongezegde, het niet-zichtbare, het geheime en de waarheid, maar ook van het prijsgeven van het intieme in al zijn vormen: publieke bekentenissen, revelaties, onthullingen, allerhande *coming-outs*, waarschuwingen van klokkenluiders, tomeloze verspreiding op sociale media enzovoort. Alles wordt gezegd, alles wordt getoond. Alles is geweten of zou geweten moeten zijn. Elke schroom wordt opzijgezet en men is alle schaamte voorbij.

Tegelijk woedt de angst voor alomtegenwoordig toezicht door algoritmes en wordt gezocht naar strategieën die van vitaal belang zijn om iets van het private en het intieme nog aan de eis van traceerbaarheid te onttrekken.

Wat zeggen?

In een tijd waarin "spreekruimte" algemeen wordt aangeboden, ontstaat soms een ware drang-tot-spreken.

Het spreken wordt beschouwd als de eerste van alle therapieën en als een onvervreemdbaar recht. De kwestie van het *alles zeggen* doorkruist dan ook tal van domeinen.

Hoe kondigen we ernstige persoonlijke, publieke of actuele gebeurtenissen aan, en hoe spreken we erover? Wat moet gezegd worden, wat moet getoond worden, waarover moet worden gesproken en op welke manier?

Wat moet men in de politiek zeggen tegen de burgers – of, zoals anderen zeggen, "tegen het volk"? Is de biecht uit haar oorspronkelijke, religieuze domein getreden en is ze daarbij van

[1] Yves Vanderveken is lid (A.M.E.) van de École de la Cause freudienne, de New Lacanian School en de World Association of Psychoanalysis. Hij is directeur van PIPOL 13, het 9de Europese Congres voor Psychoanalyse van de EuroFederatie voor Psychoanalyse. yves.vanderveken@icloud.com

aard veranderd? Waar situeert zich de dimensie van de bekentenis? Uitsluitend in de rechtbank of in autobiografische getuigenissen?

Het onbewuste

Alles zeggen brengt ons ook bij tal van vooroordelen over de fundamentele regel die Freud voor de psychoanalytische kuur formuleerde: de afschaffing van elke censuur op wat verborgen, ontkend of verworpen zou zijn, met het oog op het opheffen van de verdringing en het verdwijnen van de symptomen die eruit voortkomen.

Deze zogenaamde regel van de vrije associatie, die een vorm van *alles zeggen* in zich draagt, fundeert de analytische praktijk en beoogt waarheidseffecten voort te brengen die het gewicht van deze censuur doen afnemen. Met het oog op de vraag die PIPOL 13 zal bezighouden, zullen we lessen moeten trekken uit een fundamentele opaciteit die niettemin bepalend is voor het onbewuste. Het gaat niet om de opaciteit van iets wat ongezegd is gebleven, van een *niet-al* wat men kan zeggen, maar om iets onzegbaars, iets dat vanuit de structuur onmogelijk-te-zeggen is.

We zullen dus nauwkeurig te werk moeten gaan om aan te tonen dat de zogenaamde ideologieën van *mindfulness* stuk voor stuk een verwerping vormen van de logica eigen aan het onbewuste.

De statuten van het spreken

Alles zeggen is als zodanig geen psychoanalytisch concept. Maar *Alles* en *Zeggen* worden uitvoerig behandeld en met elkaar gearticuleerd in het onderwijs van Lacan. Wat kunnen we daarin vinden?

De psychoanalyse berust op het spreken. Maar het spreken kent verschillende statuten. Er is het lege en het volle spreken, het gebabbel en de zin die markeert, het gezegde en het zeggen, de uitspraak en het uitspreken, het ongeziene detail en het futiele, het intieme en het obscene, de leugen en de halfgezegde waarheid. Daaraan kunnen we ook de tact, de belediging en de schroom toevoegen.

De interpretatie maakt het mogelijk om deze verschillende statuten van het spreken te onderscheiden. Wanneer Lacan stelt dat de interpretatie in de analytische praktijk *equivoque* moet zijn, is dat dan niet juist om plaats te maken voor het *niet-al* zeggen, omdat ze niet alles kan zeggen?

Klinische resonanties

We zullen dus de verschillende verschijningsvormen van het *alles zeggen* moeten onderzoeken en nagaan hoe die in de kliniek resoneren.

Laten we eraan herinneren dat Lacan het moment waarop het kind ontdekt dat de Ander niet alles van zijn gedachten weet, aanstipte als inauguraal voor het in werking treden van

een onbewuste van het neurotische type – met zijn aandeel aan fantasieën die men niet kan opbiechten, dagdromen en, bijgevolg, verdrongen gedachten. Zonder dit cruciale moment zou het kind blootgesteld blijven aan de ontketening van een invasief en achtervolgend alweten over hem, dat hem de toegang zou versperren tot elke dimensie van het *diepste binnenste*, van het intieme, en daarmee tot de ervaring van schroom. Vindt het obscene niet zijn plaats in de stemmen van hallucinaties, evenzeer als wat onmogelijk níét gezegd kan worden? Moet de psychoanalyticus zich binnen de logica van de psychose niet hoeden voor de wil om de waarheid bloot te leggen? – daar waar *in de psychose het reële aan het subject zijn waarheid zegt, aankondigt*.[2] Wordt dit niet verder verhelderd door wat Jacques-Alain Miller stelt, namelijk dat "De vader […] ook degene [is] die niet alles zegt en die zo de mogelijkheid van het verlangen bewaart. Hij pretendeert niet het reële te overdekken"?[3]

Zeggen en verlangen

Hoe zit het bovendien op het terrein van de liefde, het verlangen en het seksuele genot? Zegt men alles tegen zijn partner? Moet men ook alles zeggen tegen zijn kinderen? Wat vormt op dit niveau – ook op seksueel vlak – de grondslag van het merkteken van het verlangen en zelfs van de mogelijkheid van het verlangen zelf? Hoe moeten we de draagwijdte begrijpen van wat Lacan over Freud zegt – *dat zijn blinde vlek erin bestond dat hij wilde dat de vrouw hem alles zou zeggen* – in wat hij omschrijft als het schoorsteenvegen van de *talking cure*?[4] En welke effecten hebben wilde ontsluieringen?

Zoveel vragen, variaties, onderscheiden en invalshoeken die aanknopingspunten kunnen bieden voor het verhelderen waartoe PIPOL 13 en zijn thema ons uitnodigen.

---

[2] Miller, J.-A. (niet gepubliceerd [2008-2009]). *L'orientation lacanienne. Choses de finesse en psychanalyse*. Onderwijs in het kader van het Departement Psychoanalyse, Université Paris 8. Les van 3 december 2008.

[3] Miller, J.-A. (2026 [2011]). *De lacaniaanse oriëntatie. De Eén geheel alleen.* Onderwijs in het kader van het Departement Psychoanalyse, Université Paris 8. Uitgave verzorgd door de Kring voor Psychoanalyse van de NLS vzw, 116.

[4] Lacan, J. (2004 [1962-1963]). *Le Séminaire*, Livre X, *L'Angoisse.* Tekst bezorgd door J.-A. Miller, Parijs, Seuil, 153.